

## Nr 304.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till flyktingverksamheten för budgetåret 1945/46; given Stockholms slott den 11 maj 1945.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

*Gustav Möller.*

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 maj 1945.*

### Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln, punkten 236, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. för budgetåret 1945/46 beräkna ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

Jag anhåller nu att få upptaga hithörande spörsmål till fortsatt behandling.

Såsom i angivet sammanhang framhölls är å allmän förskottsstat I för innevarande budgetår uppfört ett anslag av förslagsvis 8 000 000 kronor till bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. Med bifall till av Kungl. Maj:t i proposition 1944: 294 (bilaga 1) framlagt förslag har riks-

*Bihang till riksdagens protokoll 1945. 1 saml. Nr 304.*

dagen (skrivelse nr 493) bemyndigat Kungl. Maj:t att i den utsträckning, som funnes erforderlig, överskrida ifrågavarande anslag.

Ett mindre antal av de utlänningar, som under rådande förhållanden tagit sin tillflykt till Sverige, har av olika anledningar måst omhändertagas i s. k. slutna förläggningar. Kostnaderna för denna polisiära flyktingverksamhet bestridas under innevarande budgetår från det å förskottsstaten för försvarsväsendet för sagda budgetår under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till förstärkning av den civila administrationen m. m.

För täckning av anvisningar å förskottsanslag för ifrågavarande ändamål föreslår Kungl. Maj:t i proposition denna dag angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45, att riksdagen å tilläggsstat II till berörda riksstat anvisar dels till bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor (femte huvudtiteln, punkt 9) och dels till vissa kostnader för utlänningsförläggningar ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor (femte huvudtiteln, punkt 10). I samband med dessa anslagsäskanden lämnas en kortfattad redogörelse för flyktingverksamhetens omfattning och handhavande under den gångna delen av budgetåret 1944/45, till vilken torde få hänvisas. Här må endast sifferuppgifterna beträffande flyktingar i riket den 20 april 1945 upprepas. Sammanlagda antalet flyktingar sagda dag utgjorde 168 800. Av dessa voro 39 500 norrmän, 15 800 danskar, 29 600 balter med undantag av estlandssvenskar, 21 600 finska evakuerade, 40 700 finska barn och 21 600 av andra nationaliteter. Tilläggas må, att under slutet av april och början av maj 1945 genom svenska röda korsets förmedling inemot 20 000 personer av olika nationaliteter, vilka varit internerade i Tyskland, förts till Sverige för att här tills vidare omhändertagas.

Omhändertagandet av flyktingar sker enligt följande allmänna plan.

Omedelbart efter ankomsten till Sverige bliva flyktingarna underkastade läkarbesiktning, sanitetsbehandling och polisiär undersökning. Härefter omhändertagas flyktingarna i karantänsförläggning och få i samband härmed den nödvändigaste utrustningen i fråga om gångkläder. Beträffande de personer, som själva hava medel till sitt uppehälle eller eljest icke äro i behov av bistånd från de svenska flyktingmyndigheterna, skall dessa myndigheters befattning upphöra i och med att sagda personer lämna karantänsförläggningen. Av återstående flyktingar bliva de arbetsföra snarast möjligt, som regel redan under karantänstiden, föremål för energiska åtgärder från den offentliga arbetsförmedlingens sida i avsikt att få dem utplacerade i arbete, medan åldringar och sjuka efter karantänstiden omhändertagas i särskilda vårdförläggningar. Huvudparten av flyktingarna har utgjorts av arbetsföra personer, vilka det varit angeläget att bereda försörjning genom eget arbete på den svenska arbetsmarknaden. Därför ha också betryggande former för en dylik inpassning måst skapas, bland annat genom att flyktingarna erhålla viss hjälp vid tillträdande av anställning. Sålunda erhålla samtliga flyktingar, som gå ut i arbete, erforderliga arbetskläder. Dessutom utbetalas fickpengar och ett mindre startbidrag för utgifterna intill den första avlöningen. Även resekostnaderna täckas genom statsmedel. Familj,

som är i behov av bohagsutrustning, erhåller hjälp med anskaffandet av sådan. Kostnaderna för denna utrustning skola dock så småningom återbetalas. I de fall det ur arbetsmarknadssynpunkt anses lämpligt ha flyktingarna även möjlighet att kostnadsfritt genomgå yrkeskurser, varvid även kostnaderna för uppehållet under kurstiden vid behov genom statens flyktingsnämnd bestridas av statsmedel. Flyktingarnas inpassning i det svenska arbetslivet står under kontinuerlig uppsikt från länsarbetsnämndernas sida, vilka för detta ändamål ha särskilda tjänstemän anställda.

De statliga myndigheter, på vilka det väsentliga arbetet med flyktingverksamheten vilar — nämligen *statens utlänningskommission*, *civilt försvarsstyrelsen* och *statens arbetsmarknadskommission* — hava i promemorior den 26 april, den 12 mars och den 1 februari 1945 redogjort för den flyktingverksamhet, som utövas av envar av dessa myndigheter; utlänningskommissionen lämnar upplysningar även om statens flyktingsnämnds verksamhet.

Utlänningskommissionen anför i huvudsak följande.

Enligt kungörelsen den 12 september 1941 (nr 753) om statlig och statsunderstödd flyktingshjälp utgår sådan i form av dels vistelse å särskilt anordnat läger, dels statsbidrag till enskilda sammanslutningar, vilka meddela flyktingshjälp (flyktingskommittéer) och dels direkt understöd åt utlännings, som ej erhåller hjälp genom flyktingskommitté. Flyktingshjälpen i form av lägervistelse handhaves av utlänningskommissionens sociala byrå, under det att statens flyktingsnämnd har att svara för utgivandet av direktunderstöden och fastställandet av statsbidrag åt flyktingskommittéerna. Handläggningen av de på nämnden ankommande ärendena åvilar emellertid även sociala byrån i egenskap av kansli åt nämnden. Till följd av verksamhetens starka ansvällning har det i längden dock ej gått att behandla de på nämnden ankommande ärendena tillsammans med byråns övriga ärenden, varför en särskild avdelning måst upprättas med egna lokaler och för närvarande ett trettiotal anställda.

Om man bortser från de s. k. slutna förläggningarna finnas för närvarande av kommissionen anordnade omkring 115 läger. Cirka 65 av dessa utgöras av hotell och pensionat med inackorderade baltiska flyktingar. Övriga omkring 50 läger ha mera permanent karaktär, anordnade antingen i för ändamålet uppförda baracker eller i förhyrda större fastighetskomplex. De drivas helt i kommissionens egen regi.

För de inackorderade flyktingarna ha avtal träffats med vederbörande hotell och pensionat av innehåll, att kommissionen under garanterande av en viss minimibeläggning erlägger en med hänsyn härtill reducerad dagavgift för person, i genomsnitt 5 kronor för vuxen och 3 kronor för barn.

Å lägren i kommissionens egen drift uppgå kostnaderna för inköp av mat per person och dag till i genomsnitt 1 krona 40 öre. Kostnaderna för personal, bränsle, lyse m. m. medföra emellertid att man får räkna med en ungefärlig dagskostnad per person av omkring 3 kronor. Avskrivningar å nedlagt kapital och räntekostnader äro härvid icke medräknade.

Läger av pensionattypen hava huvudsakligast kommit till användning i samband med omhändertagandet av akuta större flyktingströmmar, såsom den danska och nu senast den baltiska. Ehuru denna lägertyp har många fördelar framför den andra, särskilt med avseende å bostadsutrymmenas

standard, är avsikten att efter hand, i den mån platser bli tillgängliga å de mera permanenta lägren, överflytta klientelet till dessa.

Utöver kost och logi åtnjuter varje å läger omhändertagen flykting, som fyllt 16 år och ej innehar belopp överstigande 50 kronor, fickpenning med 50 öre per dag.

En viss behovsprövning gäller även beträffande denna form av flyktingshjälp. Flykting, vilken innehar mer än 500 kronor i svensk eller växlingsbar utländsk valuta, är sålunda skyldig att erlägga inackorderingsavgift efter 3 kronor per dag, till dess hans tillgångar nedgått till 500 kronor. Detta gäller dock icke barn under 18 år, för vilka avgift i intet fall uttages.

Flyktingar, som äro nödortfittigt utrustade, förses med erforderliga för årstiden lämpliga kläder. Innan kläder utdelas, verkställles behovsprövning. Flyktingarna erhålla även, där så provas skäligt, nödiga arbetskläder även-som i erforderliga fall startpengar — matpengar för en avlöningsperiod jämte hyra för en månad, beräknad efter priset på arbetsorten — då de lämna lägren och gå ut i arbete eller på annat sätt inplaceras i det svenska samhället.

Flyktingsnämnden har att tillämpa fattigvårdsnormer.

Bidragen till flyktingskommittéerna utbetalar nämnden i regel varannan månad. Statsbidraget utgår i form av restitution å utgifter för meddelade understöd med i allmänhet 40 procent av understödsbeloppen för vuxna och med 70 procent för ensamstående barn, omhändertagna i enskilda hem eller å barnhem. Efter Kungl. Maj:ts medgivande har bidragsbeloppets storlek jämkats uppåt i ett par fall, då särskilda förhållanden påkallat det. Statsbidrag beviljas icke å högre understödsbelopp än som nämnden finner sig kunna godkänna med hänsyn till gällande normer för understödsnivån eller som i övrigt med hänsyn till särskilda förhållanden kan befinnas skäligt. Enär kommittéerna själva bidraga med huvudparten av understödsbeloppen, har nämnden ansett det rimligt, att understödsnivån får sättas något högre än som gäller för nämndens direktunderstödda klientel, inom fattigvården etc.

I sin direktunderstödsverksamhet använder sig flyktingsnämnden i största möjliga utsträckning av de lokala socialvårdsmyndigheterna såsom ombud vid utbetalande av understöd och dessa myndigheters yttranden läggas till grund för nämndens avgöranden i det individuella fallet.

Nämndens sist ifrågavarande verksamhet omfattade från början huvudsakligen något hundratal fall av mera permanent karaktär, lokaliserade till Stockholm med omnejd. Personerna ha sedan dess till en del växlat, men antalet har länge hållit sig oförändrat. Denna kategori hjälpbehövande skiljer sig icke nämnvärt från vanliga fattigvårdsfall, och behandlingen har även kunnat bliva ungefär densamma, som tillämpas hos motsvarande fattigvårdsmyndighet.

Från sommaren 1943 till hösten 1944 anlände en stadigt stigande ström av flyktingar österifrån. Sedan dessa passerat karantänslägren, har nämndens kansli övertagit omsorgen om dem. Härigenom har antalet konstanta understödsfall stigit. Det har nämligen visat sig, att en hel del familjer äro barnrika eller ha gamla, icke arbetsföra anhöriga att taga hand om. I sådana fall uppstår lätt den situationen, att familjens sammanlagda arbetsinkomst icke blir så hög, att familjen kommer upp till fattigvårdsnivån i orten. Då det blir billigare för staten att i dylika fall lämna ett tillskott, beräknat efter fattigvårdsnormer, än att ha kvar en del av familjen på läger,

har nämnden tillämpat den principen att sammanföra familjer utanför läger även av andra än rent humanitära skäl.

Den ökade tillströmningen av flyktingar har medfört, att nämndens understödsverksamhet delvis fått en ny karaktär. Understöden ha i ett stort antal fall kommit att mera avse att hjälpa flyktingarna över tillfälliga svårigheter. Understöd måste utgivas i stor utsträckning till nyanlända flyktingar medan de vänta på arbete. Många gånger utfaller den första arbetsplaceringen mindre väl och vederbörande behöver omplaceras, ofta i annat yrke och på annan plats. Under årens lopp har även uppstått ett i viss mån vagabonderande klientel, vilket uppenbarar sig än här och än där, och beträffande vilket kortare anställningar växla med tillfälliga understöd från nämnden. Oförvårdad arbetslöshet och sjukdom medföra ofta utgivandet av mindre understöd för att klara vederbörande genom en övergående svårighet, som en svensk lättare kunnat gardera sig mot.

Gemensamt för dessa tillfälliga understödsärendens behandling är, att arbetsförmedlingarna ute i landet automatiskt kommit att bli de organ, som företräda nämnden. Arbetsplaceringen och den supplerande understödsverksamheten gripa nämligen så in i vartannat, att det torde vara praktiskt ogörligt att anlita fattigvårdsmyndigheterna för dessa fall. Ehuru arbetsförmedlingsorganen bäst äro insatta i den hjälpsökandes förhandenvarande situation, besitta de självfallet icke en fattigvårdsmyndighets sakkunskap i fråga om behovsprövning och andra med understödsutgivandet sammanhängande frågor. Ärendena äro därtill i allmänhet så brådskande, att besked oftast måste ges av nämnden vid telefonförfrågan från länsarbetsnämnden. Understödstidens kortvarighet — många gånger endast några dagar — behovet av snabba beslut, svårigheten att för rimligt pris hitta tillfälligt logi åt vederbörande gör, att man beträffande hela denna stora grupp av ärenden har svårt att hålla sig till snävt tilltagna normer.

I civilförsvarsstyrelsens promemoria behandlas de förmåner, som tillkomma flyktingar vid civilförsvarets förläggningar samt vissa grupper evakuerade finska medborgare, vilka icke vistas i förläggning. Styrelsen anför härom följande.

Bostad och kost utgå till samtliga flyktingar antingen å förläggning eller beträffande vissa mindre grupper evakuerade finnar i form av kost- och hyresersättningar. Anvisningar om storhushåll ha utgivits. De lokala inkvarteringsorganen hålla koststaten inom ramen för nämnda anvisningar men bestämma i övrigt självständigt i fråga om kosthållet. Genom granskning av räkningar och inspektion utövar civilförsvarsstyrelsen kontroll över mathållningens ekonomi. Enligt av medicinalstyrelsen utfärdade direktiv skola barnen erhålla skyddsläkemedel.

Å förläggningarna finnas i allmänhet sjukkvarter. För dem, som behöva vård å sjukhus, utfärdas ansvarsförbindelse för vårdkostnaderna. Beredskapssjukhus ha i viss utsträckning öppnats för vård av flyktingar. Vidare ha öppnats särskilda förlossningshem, mödrahem, tbc- och epidemisjukhus. Läkarevården på förläggningarna utövas av tjänsteläkare och särskilt förordnade flyktingläkare. Flyktingarna erhålla tandvård i viss omfattning.

Flyktingarna utrustas vid ankomsten till Sverige med kläder och skodon. Komplettering av denna utrustning har verkställts.

Till samtliga flyktingar, som fyllt 16 år och ej ha egna medel, utgå kontantunderstöd med 2 kronor per vecka (numera 50 öre per dag).

Vissa kostnader för flyktingarnas fritidssysselsättning bestridas av civilförsvarsstyrelsen.

De lokala inkvarteringsorganen kunna låta flyktingarna komma i åtnjutande även av andra förmåner än de sagda. Dock skall vad som utgives bedömas vara oundgängligen nödvändigt för flyktingarnas uppehälle eller eljest anses skäligt med hänsyn till uppdraget att omhändertaga flyktingarna.

I arbetsmarknadskommissionens promemoria slutligen lämnas följande redogörelse för de bidrag till flyktingarna, som kunna utgå genom kommissionens försorg.

Efter framställning från statens flyktingsnämnd har kommissionen i september 1943 medgivit, att danska flyktingar, som ankomma till Sverige, skulle genom kommissionens försorg och på flyktingsnämndens bekostnad utrustas med oundgängligen erforderliga kläder. I samband med utplacering av dessa flyktingar i arbete har kommissionen i samråd med flyktingsnämnden senare åtagit sig jämväl att till sådana flyktingar utlämna vissa bidrag i form av fickpengar, resetraktamente, rekvisition på kost och logi vid tillträdande av samt i väntan på anställning.

Sedan flyktingar från andra länder än Danmark inkommit i avsevärd omfattning har överenskommelse i april 1944 träffats med statens flyktingsnämnd, att även andra flyktingar, med undantag för av norska legationen godkända normän, skulle erhålla samma förmåner, därest flyktingarna voro i behov därav och icke genom vederbörande legations flyktingskontor eller andra myndigheter erhöles motsvarande bidrag. Med danska legationens flyktingkontor och nederländska legationens flyktingbyrå har sedermera överenskommit, att kostnaderna för bidrag till danska och holländska flyktingar skola gäldas av flyktingkontoret respektive flyktingbyrån. Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt civilförsvarsstyrelsen att omhändertaga finska och baltiska flyktingar, som ankomma till Sverige, debiteras civilförsvarsstyrelsen kostnaderna för dessa flyktingars förstagångsutrustning med kläder.

Godkända norska flyktingar, som ankomma till Sverige, erhålla genom arbetsmarknadskommissionens försorg en begränsad utrustning av gångkläder till ett värde av högst 141 kronor för att möjliggöra deras vidare transport från gränsorten till norska mottagningsförläggningen. Dessutom erhålla godkända norska flyktingar arbetskläder huvudsakligen i likhet med övriga flyktingar samt bidrag till uppehälle under väntetid under längst 3 dagar med högst 21 kronor. Kostnaderna härför debiteras norska legationen.

Till Sverige överförda estlandssvenskar erhålla genom kommissionens försorg på kommitténs för estlandssvenskarna bekostnad motsvarande utrustning av gång- och arbetskläder samt resetraktamente. Vid utplacering i arbete kunna estlandssvenska familjer dessutom erhålla viss bohagsutrustning.

Vidare ha genom arbetsmarknadskommissionens försorg finska evakuerade samt till Sverige överförda finska barn utrustats med kläder. Utrustning av finska evakuerade har endast omhänderhafts av kommissionen och kostnaderna härför ha direkt gäldats av civilförsvarsstyrelsen. Kostnaderna för utrustning av till Sverige överförda finska barn ha bestridits av kommissionens anslag härför.

Baltiska familjer, som utplaceras i arbete, kunna genom länsarbetsnämndernas försorg erhålla bohagsutrustning i likhet med estlandssvenskarna. Kostnaderna härför gäldas direkt av statens flyktingsnämnd.

Medelsbehovet för humanitär flyktingverksamhet under nästa budgetår <sup>Departements-  
chefen.</sup> är givetvis i första hand beroende av i vilken omfattning de flyktingar, som för närvarande vistas i Sverige, kvarstanna härstädes under budgetåret. Krigets avslutande torde få till följd, att ett stort antal flyktingar komma att återvända till sina hemländer. Planenligt komma vidare de kvarvarande finska evakuerade med sina tillhörigheter, främst kreatur, att under sommaren 1945 återföras till Finland. Å andra sidan må erinras om att på senaste tid ett stort antal personer, som varit internerade i Tyskland, överförts till Sverige för erhållande av vård. Detta kan vara ett första led i ett svenskt deltagande i internationell hjälpverksamhet, som avser överförande till Sverige från Tyskland eller av Tyskland tidigare ockuperade länder och beredande av vård härstädes av sjuka eller undernärda f. d. krigsfångar, andra internerade eller tvångsarbetare, innan dessa återvända till sina hemländer. I den mån vederbörande hemländer icke själva bestrida kostnaderna härför respektive verksamheten erhåller en sådan karaktär och utformning att kostnaderna böra gäldas från anslag till internationell hjälpverksamhet, torde ifrågavarande anslag för humanitär flyktinghjälp få tagas i anspråk för denna verksamhet. Den reducering av utgifterna från nämnda anslag, som beräknas bli föranledd av att antalet flyktingar nedgår, kan komma att motverkas av berörda s. k. repatrieringsverksamhet. Av det anförda framgår, att säkra hållpunkter icke finnas för beräkning av förevarande anslag för nästa budgetår. Jag förordar, att för ändamålet ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor, benämnt Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m., anvisas. — Hinder synes icke böra möta mot att anslaget vid behov användes även för beredande av hjälp åt f. d. flyktingar — främst estlandssvenskar — vilka vunnit svenskt medborgarskap, ehuru deras ställning fortfarande är i huvudsak jämförlig med flyktingars.

Vad härefter angår den polisiära flyktingverksamheten torde man kunna utgå från att antalet flyktingar, som skola omhändertagas i s. k. slutna förläggningar, och därmed även kostnaderna för dessa komma att nedgå under nästa budgetår. För sistberörda ändamål torde under rubriken Kostnader för vissa utlänningsförläggningar ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor böra upptagas för nästa budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å driftbudgeten under femte huvudtiteln för budgetåret 1945/46 anvisa



*dels till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning  
m. m. ett förslagsanslag av ..... kronor 25 000 000;*

*dels ock till Kostnader för vissa utlänningsförläggningar  
ett förslagsanslag av ..... kronor 1 000 000.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

*N. O. Aurelius.*